

Ca o nouă minune legată de pământul românesc, România este o țară înconjurată de români, după cum spunea și marele nostru istoric Nicolae Iorga. Luând-o pe lângă granițe în Ucraina avem 459.000 de români, în Bulgaria 125.000-150.000 de români, concentrați în partea de nord. În Macedonia populația aromână, cunoscută mai mult sub numele de vlahi, însumează între 150.000-180.000 persoane. În Albania s-ar afla 100.000 de aromâni. În Serbia numărul lor total depășește 300.000 de persoane. Ungaria are cca. 25.000 locuitori români, cu mult peste datele oficiale (având prin anul 1922 spre o jumătate de milion).

În Grecia se estimează între 700.000 și 1.200.000 de cetățeni de origine aromână. Mai nou, avem 1 milion în Italia, unul în Spania, alți români în celelalte state. În Europa ar fi în afara granițelor cca 5 milioane de români. În America de Nord sunt undeva la 1.000.000. Mai rămân restul continentelor... Dar ce este frumos, este că avem romaniile de pe vârful munților din Europa. Acestea apar ca de nicăieri, așa cum apar speciile noi pe planetă, uimind cercetătorii. Despre traiul greu și complicat al românilor din Ucraina aflăm de la buletinele de știri sau de la frații care mai ajung pe acolo. Dar printre cei uitați avem și pe volohii din Carpații Păduroși, care nici măcar nu știu că aparțin unui popor a cărui limbă o vorbesc cu atâta dragoste. Sunt românii din Poroșcovo, un sat de volohi, aflat mai aproape de Polonia și de Slovacia, decât de România. Declarați a fi deopotrivă și ortodocși și neoprotestanți, ei au câte 10 - 14 copii în casă și trăiesc incredibil de greu. Documentarul despre ei și viața lor a făcut furori prin Europa: Românii de niciunde!.

O realitate cruntă a societății de azi: E, grăim rumânește, na cum să nuuu?!. Românii care nu au auzit niciodată de România au trecut prin miracolul supraviețuirii. Autoritățile ucrainene nu-i recunosc ca și minoritate etnică, iar sătenii îi numesc când volohi, când țigani albi. Până în 2008, volohii din Poroșcovo n-au avut niciun contact, nici cu comunitățile de români din dreapta Tisei. Zvonurile spun că nici până în anii '90 nu știau că sunt români, până când nu au fost vizitați de o delegație. Populația satului este alcătuită în mare parte din copii, de aceea este supranumit și satul copiilor. Ai cui copii? Ai lui Dumnezeu! Asta pentru că ce mai mulți volohi au de la 5 copii în sus, urcând așa până la 10, 12, 14. Astfel că din 1.600 de suflete ale satului, 1.300 sunt minori.

Lectorul universitar doctor Ilie Gherheș a spus că: Este realmente un moment istoric. Din păcate pentru noi, suntem prea conștienți. Noi ne-am cam obișnuit cu oamenii ăștia și nu conștientizăm 100% momentul. Iar pentru alții sunt o curiozitate. Important este ca să descoperi în secolul XXI încă zece mii de frați ai tăi este ceva care din punct de vedere științific ai spune că aproape nu-i adevărat. Iar la rândul lor, ei să-și descopere țara în secolul XXI. Nu poate nimeni de acum să scrie

istoria părții de nord a românismului și să nu-i bage în seamă pe volohi. Volohii de la poalele Carpaților Păduroși trăiesc la limita sărăciei și vorbesc un dialect al limbii române vechi. Trec cai, căruțe, latră câini slăbănogi, se zbenguie copii, nefiresc de mulți copii mici și mari, desculți și săraci. Surprinzător, dar și-au păstrat limba și tradițiile din veac, fără școală și fără vreo biserică în sat. Ei spun: Isi, tot rumâni! Tuturinde (peste tot) îi tot zona de rumâni!, spune localnicul Vasile Lăcătuș.

E, grăim rumânește, na cum să nuu?!...Am păzit limba noastră...Estem volohi de la început, de la moșii și didu (bunici) noștri! Numa își al fo' (numai așa a fost), n-am plecat arindinea (în alta parte). Ruman ieste? Frate ieste! Baba Maria are 82 de ani și este femeia cea mai bătrână din comunitatea de volohi. Își acceptă originile când aude despre ele. E una dintre cea mai prețuite și respectate

persoane din comunitate.

„Volohii rumâni is. Își s-o pomenit. Mulți o vint de pa Cehuri (Cehia), eram volohi de-acolo. Mama grăia cu tata rumânește. Tata făsea linguri”. Astăzi, din toți volohii, cel mult 100 sunt gramotni (știu să scrie și să citească). Multe case nu au nici apă curentă, nici fântâni sau lumină electrică. Niciodată nu au auzit de telefoane mobile și mulți dintre copii nu au auzit vreodată de ciocolată. Volohii este un exonym utilizat de oficialitățile ucrainene pentru a denumi o minoritate etnică de origine română răspândită în nordul regiunii Transcarpatia. Numără aproximativ 5-6 mii de oameni. Volohii se autointitulează rumâni și își denumesc limba rumânească.

La recensămintele dinaintea anului 2001, toții volohii erau înregistrați ca ucraineni, iar la recensământul din 2001 volohii au fost înscrși ca ucraineni și români, limba lor maternă, cel mai frecvent, fiind indicată ucraineană. Populația din jur, de regulă, îi confundă pe volohi cu romi, dar se deosebesc după următoarele criterii: limba - volohii vorbesc un dialectul românesc (păstrat la nivelul secolului al XVIII-lea) în timp ce romii transcarpatini comunică în maghiară, țigănească și ucraineană; caracteristici antropometrice - pielea și părul volohilor posedă nuanțe mai deschise. Majoritatea se declară aparținând ortodoxiei, dar numărul volohilor care se atribuie la o anumită biserică este scăzut, principalele sărbători religioase ținute de toți sunt Crăciunul și Paștele.

Un număr semnificativ de volohi au devenit protestanți în ultimele decenii. Volohii locuiesc în 11 sate din raioanele Perecin, Svaleava, Ujhorod și Muncaci, în special în satele: Mîrcea (din raionul Velîkîi Bereznîi), Antalovți, Kamieanîtea, (raionul Ujhorod), Simer, Turea Pasika, Turea Remetî, Poroșkovo (din raionul Perecin), Obava, Verhnea Vîznîtea (din raionul Muncaci), Dolha (raionul Irșava). Cel mai mare număr de volohi se află în Poroșcovo, raionul Perecin —aproximativ 1,5 mii locuitori. Toate aceste localități, ca amplasament geografic, coincid cu fostele așezări medievale amintite de către acad. Ioan Mihalyi de Apșa, în vestitele sale Diplome maramureșene (1900). Cu totul izolat, în fosta armată a U.R.S.S., unii tineri au mai aflat că pe teritoriul republicii mai sunt și

alți ciolovici care vorbesc o limbă asemănătoare cu a lor sau pe fostele șantiere și în fostele colhozuri multietnice.

Volohii sunt asemănători romilor din Transcarpatia în ceea ce privește modul lor de viață: locuiesc mai ales în colibe, într-o tabără; aproape că nu cultivă pământul de acasă, rareori primesc studii medii complete, în calitate de prieteni, susțin protecția prin forță a membrilor comunității locale volohe, dacă unul din ei a intrat într-un conflict, se căsătoresc ca minori, aproape întotdeauna în cadrul grupului lor etnic (dar uneori cu romi), de obicei fără a se înregistra. În Poroșcovo, ei taie lemn pentru vânzare, în alte locuri sunt implicați în comerț și muncă sezonieră a migranților în alte regiuni. Dar cea mai faimoasă ocupație a romilor — producția de linguri de lemn, precum și alte ustensile de uz casnic și suveniruri din lemn. Ca urmare: cel mai răspândit nume de familie printre volohi — Kanaloș (lingurar în maghiară). Șeful comunității locale volohe are titlul de birov (judecător în maghiară). Acum vor avea biserică în limba română.

Locul pe care urmează să fie ridicată prima biserică românească din Poroșcovo (Transcarpatia, Ucraina) va fi în aceeași curte unde este și școala și a fost sfințit joi, 28 decembrie 2019, de către preoții din împrejurimi, împreună cu protopopul Vladimir din Perecin. Biserica românească se va construi cu binecuvântarea IPS Teodor de la Mucacevo, ierarh al Bisericii Ortodoxe Ucrainene canonice, autonome în cadrul Patriarhiei Ruse. Respectându-le condiția, consătenii lor ucraineni îi numesc exclusiv volohi; de asemenea și măgrăunii (țigani) care locuiesc în enclava separată, dar vecină, îi numesc tot volohi, iar despre etnia majoritară ucraineană ei spun că rușii îi îngână că sunt volohi - așadar, termenul de voloh este atât un etnonim, cât și un aloetnonim.

Riscând anumite considerații privitor la această dilemă identitară românofonă din șaua Carpaților de Asfințit, vom constata că, în timp ce comunitățile de țigani sunt sub autoritatea unui baron, obștea sătească a volohilor recunoaște drept lider de facto, un birău, un fel de pater familias care, pe lângă rezolvarea, în general, a treburilor curente, comunitare, a constituit în timp, după părerea mea, și un impediment al asimilării prin anihilarea nevoii de implicare a administrațiilor oficiale (maghiară,

cehă, sovietică sau ucraineană), care s-au succedat de-a lungul timpului.

Acest sentiment de autonomie, conservat și respectat până azi, poate fi o rămășiță istorică de organizare socială, o remanență cutumiară, căci s-a întâlnit de-a lungul Evului Mediu, în localitățile românești de atunci, peste care s-au suprapus, parțial sau total, comunitățile de volohi de azi: Cnezii - cum rezultă din aceste Diplome - aveau un însemnat rol, fiind adeseori întrebuințați în scopuri de colonizare, îndeosebi acei care erau așezați pe pământurile regale. Regele căuta să le mărească veniturile pe care le încasau din satele supuse administrării lor, apoi acorda - el sau nobilii, - dreptul de cneziat „jus heneziatus”, fie pe timp limitat, fie pe viață, cu dreptul de moștenire pentru urmașii lor direcți.

Referitor la așezarea volohilor de-a lungul Carpaților Nordici, în perioada în care istoriografia maghiară nu era bântuită de perspectiva României Mari, aceasta recunoștea: Istoricii unguri care s-au ocupat de trecutul județului Bereg, - pe bază de cercetări de arhive - ajung la concluzia că românii au fost așezați aici înainte de venirea ungarilor, întinzându-se până în regiunea Munkacsului, Beregszasz-ului și Hatszeg-ului. Atestați documentar în Evul Mediu, în aceste locuri unde azi găsim doar vagi reminiscențe, cauza românilor nord-carpatici părea una pierdută încă din secolul al XIX-lea: Românii din lungul Carpaților nordici și nordvestici, sunt pomeniți în documente până în a doua jumătate a veacului al XVII-lea.

De acum înainte, apar tot mai rar, fiind pe încetul deznaționalizați de către populația numeroasă ruteană și slovacă. Ademeniți oarecum complicitar de către farmecul medieval al documentelor referitoare la istoria Maramureșului, recte și istoria volohilor, voi ilustra cele de mai sus cu un document autentic, referitor la românii din Bereg, aparținând reginei Elisabeta a Ungariei, emis la 28 octombrie 1366, în Buda: ... Ne relatează nouă Clement și Ioan, fiii lui Maxim, Nicolae și Valentin, fiii lui Crăciun, românii noștri, că în timp ce românii și iobagii lor vin pe moșiile voastre, pe proprietățile și în mijlocul vostru în căutarea hranei lor, voi îi judecați și le confiscați fără încetare lucrurile, proprindu-le persoanele. Asupra acestui lucru pretindem credicioșiei voastre, poruncindu-vă cu toată strășnicia, ca de acum înainte să nu mai îndrăzniți în niciun fel să îi judecați pe pomeniții români și pe iobagii pomeniților români, pe moșiile voastre și în mijlocul vostru, în orice pricină, afară de hoție, tâlhărie și alte fapte obștești criminale sau să îi siliți să stea la judecată înaintea voastră.

Iar dacă unii dintre voi au vreo pricină sau vreo plângere împotriva acestor români și iobagi sau vor avea, o vor urmări în prezența acelorași domni ai lor, care vor arăta, din partea lor, împlinirea dreptății oricărui pricinaș, după cum se va cere ordinea legii, fără ca voi să îndrăzniți a face altceva.

Purtând cu mândrie, până azi, nume vechi de familii românești, evident slavizate și maghiarizate în timp (Voloșin, Gorvat, Canaloș, Simocico, Stanchevici), ei țin la forma lor îndătinată, precizând, ca și în cazul muncitorului de pădure, întâlnit întâmplător pe uliță cu drujba în spate, Canaloș, că nu este Konoloș, că el îi român voloh, așa că să nu-i spunem conoloș (!). Predat cu totul muncii și vieții aproape mizere, în condițiile unui record absolut de natalitate pentru întreg spațiul locuit de români, femeile, exclusiv casnice acum, își mai găsesc timp pentru a cânta câteva versuri, ca în cazul Iuliei, care a născut 15 copii, dar a fost și brigadieră colhoznică, inclusiv în Kazahstan:

„Ai, du-te dor și iar vină
Nu șade-n țară străină.
Toată lumea-i dintr-un neam
Numa io pe nime n-am,
Și pă cine am avut
O pus fața la pământ”

Arhaicitatea limbii, una de acum 150 - 200 de ani, precum și farmecul ei de calendar sentimental ni se relevă și din cele câteva versuri încercate de o altă femeie de 74 de ani, mătușa birăului Vasile Gorvat, Iulia Voloșin, care era uluită de întâlnirea insolită cu noi, repetându-ne că ea ar vrea să moară româncă, de parcă noi ar urma să-i certificăm acest lucru:

„Ioi, fost-o bine, fi-va iară
Numai capu meu nu piară.
Dirimă, dirima mé
Fă dirimă cum îi vré
D-apoi de-oi fi-n țara me”

Identificând în versurile de mai sus un filon al unui adevărat zăcământ de dor de țară și de neam, convingși fiind că omul gândește și cu sufletul, cu inima, precum credeau vechii greci, nu-ți rămâne decât să te înfiori în fața acestor oameni, prăvăliți mereu din istorie și de lângă ființa lor dragă, neamul românesc, precum, încă o dată, Vasile Gorvat, „birăul” lor, trecut recent la cele veșnice: Mi-i greu că al meu sânge dă înapoi. Cade înapoi, și mă doare când alții își bat joc de el.

Răspândirea geografică a etniilor în regiunea Transcarpatia, în 2001 r.:
ucraineni (inclusiv rutenii) unghuri români în sudul regiunii și volohi în nord împreună ucrainenii (inclusiv rutenii) și rușii

Scrutând dubitativ elongația descrisă de cele două obiective istoriografice diametral opuse, respectiv etnonimul de țigani albi și/sau cel de român-voloh sau voloh lingurar, nu ne rămâne decât să constatăm că pe la margine de vatră românească și de latinitate ne mai urnim din Istorie, că într-adevăr România își are trasate granițele prin interiorul trupului său etnic, iar vechiul și neobositul efort al istoriografiilor histrionice, central europene, referitoare la noi, cum că am fi în Ardeal un popor fără soartă, decăzut din destin, au cam dat roade, măcar pe alocuri.

În cu totul alți termeni ar trebui, poate, reconsiderată și întreaga filozofie istorică a etnonimului de valah (valah, vlah, voloșen, voloșin); în cazul de referință el având un istoric dramatic, purtat și asumat până azi ca etnonim și ca aloetnonim. Mai mult decât atât, în pașapoartele ucrainene ale volohilor este făcută, tot timpul, precizarea că sunt voloșin și canaloș, adică român lingurar,

realizându-se prin aceasta nu numai o identificare mai precisă, ci și o ușoară stigmatizare în aceeași linie istoriografică denigratoare, cunoscut fiind că, în mentalul colectiv, lingurar se identifică cu țigan ambulant.

Afectați, mai mult sau mai puțin, de multitudinea de scenarii, care încep să-i conțină în ultimul timp pe cei peste 10.000 - 15.000 de volohi din Carpații Păduroși, nu ne rămâne decât să încercăm un prinos de recunoștință etnoistorică față de această comunitate, angajată într-o dispută acerbă dintre statuia firavă a identității lor, abia prezumată, care rezonează românește istoric, și monumentul unei alterități mereu ostile, concretizată, deocamdată, într-un provocator paradox identitar, cu adevărat o insuliță de românitate, zărstită într-o mare slavă carpatină.

Nu îndrăznesc să visez la o politică de susținere financiară a sărmanilor români din regiunea Cernăuți, din sudul Basarabiei sau din Maramureșul istoric, similară cu cea instrumentată de guvernul de la Budapesta pentru ungurii din Transcarpatia, dar măcar am putea cere mai multă demnitate din partea politicianilor noștri. Hai să încercăm să cerem măcar respectarea drepturilor alor noștri! Credeți că se va supăra cineva dacă vom cere aplicarea normelor și practicilor europene în Ucraina?

George V. Grigore

INDEPENDENȚA
ROMÂNĂ

*Independența
prin Cultură*